

Værfts-Magazinet

Nr. 4

Desember 2012

11. årgang

Fredriksovern Værfts Venner

Fredriksvern Verfts Venner

Innhold:

- Forsidebilde: Pumpeparken. Foto: Per Inge Olsen
- Side 2: Innholdsfortegnelse og FVV formålsparagraf
- Side 3: Formanden har ordet og Redaksjonelt –
- Side 4: Minneord om Per Inge Steien
- Side 5: Busse Brestrup og hans historie
- Side 6-7: Bakgrunnsinfo om Krigstidsmodellen
- Side 8-9: Bakgrunnsinfo om Kommandersersjantrommet
- Side 10-11: Værfts-Magazinet 10 år
- Side 12-13: Klipp fra arkivet
- Side 14–15: Bilder fra julemarkedet på verftet
- Side 16-22: De gamle boligbarakkene
- Side 23-25: Vernede bygninger ved FV Galeiskurene
- Side 26: Kommandersersjantrommet Rolf O. Christophersen
- Side 27: Annonse SP 1
- Baksiden: Julehilsen fra styret

Våre hjemmesider finner du på
www.fvv.stavern.no
E-post: fvvstavern@hotmail.com

Foreningen – info

Fredriksvern Verfts Venner er en ideell organisasjon som ble stiftet 31 januar 2002. Foreningen skal arbeide for å bevare og forskjønne Fredriksvern verft med Stavern fort og blokkhusene samt å formidle kunnskap om disse nasjonale kulturminners historiske og kulturelle betydning. Videre skal foreningen bidra til at Fredriksvern verft skal være en arena for kulturaktiviteter tilpasset bygningene og områdets historie og særpreg. Som et ledd i informasjonsarbeidet foretar foreningens medlemmer guiding på verftsområdet. Om sommeren er det faste omvisninger flere ganger ukentlig. I tillegg er det mulig å bestille guidede turer for grupper hele året. Henvendelser om dette kan gjøres til venneforeningen direkte, til Larvik turistkontor eller hotell Wassilioff. Venneforeningen står også for driften av Galeimuseet i Galeiskur nr 16. Museet er åpent for publikum i sommerhalvåret, men kan åpnes for omvisning av grupper hele året. Foreningen utgir i tillegg et historisk magasin «Værftsmagazinet» som bringer artikler og bilder knyttet til verftets mangeårige historie som forsvarsanlegg. Medlemskap i foreningen er åpent for alle.

Værfts-Magazinet:

Ansvarlig redaktør:

Jan Olav Eriksen

M: 916 10 785

j-o-erik@online.no

Leder redaksjonskomiteen:

Kjell R. Bugge

P: 33 11 66 18

M: 992 08 711

buggekjell@online.no

Redaksjonsmedarbeider:

Jahn H. Schipsted

P: 33 11 43 95

M: 411 26 513

jahn.schipsted@hotmail.com

Redaksjonsmedarbeider:

Svein Krogstad

M: 907 01 568

svekrogs@online.no

Redaksjonsmedarbeider

Rune Sørli

M: 900 19 145

ru-soerl@online.no

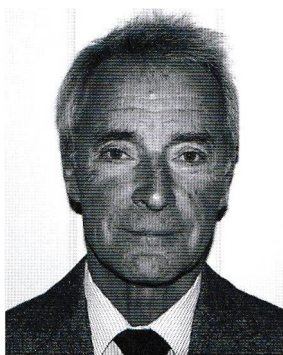
Redaksjonsmedarbeider:

Erling H. Halvorsen

M: 930 92 360

erling.hedly@c2i.net

Formanden har ordet

Når vi nå nærmer oss Julen og slutten av året, er tid for et lite tilbakeblikk. Venneforeningen har hatt et travelt, men dog interessant år å se tilbake på. Først og fremst er det åpningen av Kommandersersjantrommet og Krigstidsmodellen som ble er de to store begivenheter vi minnes med stolthet. Vi har fått mange og hyggelige tilbakemeldinger fra publikum – skryt gir oss i styret og andre lyst til fortsatt å arbeide for Fredriksverns beste.

Krigskolen i Oslo har etter å ha sett og hørt hvilken historie Krigsskolen har her i Stavern ønsket og kalle et rom, i den for Krigskolens ærverdige bygning Tollbodgaten 10, for Fredriksvern salen. Salen vil bli dekorert med bilder fra kadettenes tid i Stavern i årene 1896 – 1934. Vi har allerede sendt inn bilder for utsmykking av salen. Veldig hyggelig for oss at vårt arbeid blir verdsatt på denne måten. Vi kan i år også presenter en ny utgave av Kari Korsdal og Hans Støverns bok, Fredriksvern verft 1750 – 2000, fra galeiverft til moderne skolesenter. Et viktig kapittel i boken omhandler de russiske krigsfangene som var i Leiren fra 1942 og frem til krigens slutt, en historie som tidligere har vært lite omtalt. Med dette er historien komplett. En fin

julegave til venner og bekjente vil boken være.

Vi har dessverre i året som er gått mistet flere av våre medlemmer. For ikke å fornærme noen må jeg nevne Hans Støvern og Per Inge Steien. Begge to har nedlagt adskillige timer av sin fritid til Fredriksvern og foreningens beste. Vi er dem stor takk skyldig.

Da står det bare igjen å takke styret, flaggere og andre medhjelpere for vel gjennomført i året som snart er over.

En riktig God Jul og et fredfylt Nytt År ønsker jeg dere alle.

*Med vennlig hilsen
Jan Olav Eriksen*

Redaksjonelt

Kjære leser!

I dette nummeret fokuserer vi litt på at vårt tidsskrift Værfts-Magazinet – har eksistert i 10 år. Uten hjelp fra våre medlemmer hadde ikke dette vært mulig, og vi oppfordrer våre lesere til å sende oss små og store fortellinger som kan relateres til Fredriksvern verft, slik at vi kan holde Magazinet gående i mange, mange år til. Gode hjelpere er tingen!!

Vi fortsetter også vår serie om bygninger på Verftet. Denne gangen er det Galeiskurene som står for tur, men få også med deg saken om Barakkene utenfor Vollene. Bakgrunnen for Kommandersersjantrommet og Krigstidsmodellen bør også være nyttig informasjon om hvorledes Fredriksvern verfts venner stadig prøver å utvikle historiefremstillingen på Fredriksvern verft. Ikke minst vil du her kunne lese hvorledes gode hjelpere sørget for at vi fikk økonomi til alt dette på plass. Redaksjonen håper at du vil finne noe hyggelig julelestestoff i dette vårt «jubileumsnummer», og vi ønsker alle våre lesere en riktig god jul og alt det beste for 2013.

Med vennlig hilsen Værft-Magazinets' redaksjonskomité

Minneord om Per Inge Steien

Torsdag 8. november nådde det triste budskap oss. Oberst Per Inge Steien var gått bort, 78 år gammel. Det kom så uventet. Vi visste at han slet litt med helsen. Men vi slo det bort sammen med en spøk om at alderdommen hadde begynt å melde

seg. Som om han var gammel. Han, som med sine 78 år var mer oppegående enn de fleste av oss. Tirsdag før han gikk bort ledet han et møte i samarbeidsutvalget for kulturvern i Larviks området, på samme rolige og bestemte måte som han alltid gjorde det, uten at noen merket at det denne gangen kanskje var litt tyngre enn vanlig. Det sier mye om hans integritet og ansvarsbevissthet, holdninger opparbeidet ikke minst gjennom et langt liv i Forsvarets tjeneste.

Per Inge var gjennom hele sitt liv et sosialt engasjert menneske. Historie var hans store interesse, og i særdeleshet Fredriksvern verfts historie. Dette kom til syne ikke minst gjennom hans engasjement i Fredriksvern Verfts Venner, der han en periode også var foreningens formann, med aktiv deltagelse helt frem til sin bortgang i alle prosjekter til fremme av Fredriksvern verfts historie og tradisjoner. Han var med i den faste kjerne som møttes hver mandag over en kopp kaffe, og klare meninger om hvordan verden burde styres. Det er tomt etter ham nå, der nede på verftet. En av bærebjelkene er blitt borte.

Per Inge var født i Alvdal, og bar med seg mye av den lune humoren som kommer til syne i Kjell Aukrust kjente bøker om Simen og bror min. Og det var mye av Simen og bror min i ham, slik vi lærte ham å kjenne. Og egentlig forble han vel i beste forstand Alvdøl hele livet, tror jeg. Da tenker jeg på den lune humoren som var så typisk for ham, dog likevel alltid med et glimt av alvor bak. En god arv å bære med seg.

Etter å ha avlagt eksamen ved Orkdal landsgymnas

i 1954 avtjente han førstegangstjeneste som elev ved Befalskolen for Luftvernartilleriet i Stavern, og avla eksamen i 1955. Med dette startet en spennende og omfattende militær karriere, og samtidig også et gryende kjærlighetsforhold til Stavern og til Fredriksvern verft. Etter befalsskolen ble det tjeneste en rekke steder fra Bodø i nord til Stavern i sør, avbrutt av Luftkrigsskole i 1959, stabsskole i 1972, og Forsvarets høgscoles hovedkurs i 1985. Det var en godt skolert offiser som etter hvert kunne gå til spennende beordringer som blant annet nestkommanderende ved NIKE bataljonen på Linderud, sjef luftvern bataljonene på Værnes og Ørland, nestkommanderende og stabssjef ved Luftforsvarets skole i Stavern, for så, i 1993 å bli utnevnt til oberst og sjef Luftforsvarets skoler. Ringen var på en måte sluttet. Den optimale stilling, med kontor og bolig i Kommandantboligen på Fredriksvern verft. Ikke å undres over at da han tiltrådte stillingen sa at her blir jeg i ro til jeg blir pensjonert. Det ble han i 1994. En populær sjef gikk da fra borde.

Per Inge Steien var ikke den type offiser som utøvet autoritet gjennom sin kommando stemme. Autoriteten kom gjennom hans væremåte, hans evne til å treffe de riktige beslutninger, hans evne til å lytte, og skape ro om gemyttene skulle komme i kok. Gode egenskaper å ha for en sjef spør du meg. Og det er nettopp slik vi vil huske ham.

Nede på kontoret i Fredriksvern Verfts Venner står i dag et bilde av oberst Per Inge Steien. Symbolsk plassert foran tre tommehylser fra en 20 mm luftvernkanon, med et levende lys foran. Det beskriver på en fin måte den tause sorg budskapet om hans bortgang ble møtt med. Det er ikke behov for noen protokoll. Per Inge har selv skrevet seg inn i våre hjerter. Der skal vi ha ham med oss videre.

Våre tanker går i dag til Berit og familien. Det er vanskelig å sette ord på de følelser vi står tilbake med i dag annet enn å si, vi er der om vi kan være til noen støtte. Og sorg er et uttrykk også for kjærlighet.

*For Fredriksvern Verfts Venner
Peter L. Nissen*

Busse og hans historie

Tekst og foto: Jan Olav Eriksen

Værfts-Magazinet er denne gang på besøk hos Leif Brestrup, blant venner kalt Busse Brestrup. Han er fjerde generasjon Staværing og kjenner Fredriksvern verft og Stavern som svært få andre. Hans bror Ragnar Brestrup har bl a skrevet sin hovedoppgave i historie om Fredriksvern verft. Yngste broren Audun valgte en militær karriere og utdannelse i Kystartilleriet. Audun ble senere festnings-forvalter i Fredrikstad.

Busses bestefar Peder Anker Brestrup startet i 1911 bakeri og konditori i Verftsgaten i Stavern. Peder Ankers bror Charles Brestrup startet slakteri i Dronningens gate. Brestrup familien hadde med andre ord satset på forretningsvirksomhet i Fredriksvern som Stavern den gang het. Navnet Stavern kom i bruk igjen i 1930.

Busse mener bestemt at etter at Krigsskolen tok i bruk gamle Fredriksvern verft til sine sommerøvelser fra 1896, så ble det igjen liv laga for en viss næringsvirksomhet på stedet, i alle fall i sommermånedene. Kadettene trakk jo mange håpefulle sommergjester med sine døtre til Fredriksvern. Et mulig godt parti kunne jo være innen rekkevidde. Den maritime virksomhet hadde som vi vet mer eller mindre blitt lagt helt ned i 1864 og all virksomhet flyttet til Horten eller Karljohansvern som den ble hetende. Nå ble det nytt liv i «Gamle Stavern».

Busses far Christen Olav Anker Brestrup drev Bakeriet og Konditoriet helt frem til 1987 da den ble lagt ned. Nevnes bør også at Christen Olav ble utdannet som flyger på Kjeller i 1930. Han hadde flysertifikat nr 48 utstedt av Forsvarsdepartementet Luftforsvarsråd. I sin karriere som flyger fløy han sammen med mange senere kjente generaler i Luftforsvaret som i tur og orden var innom Brestrups Konditori for å friske opp gamle minner med bevertning av wienerbrød og Napoleonskaker.

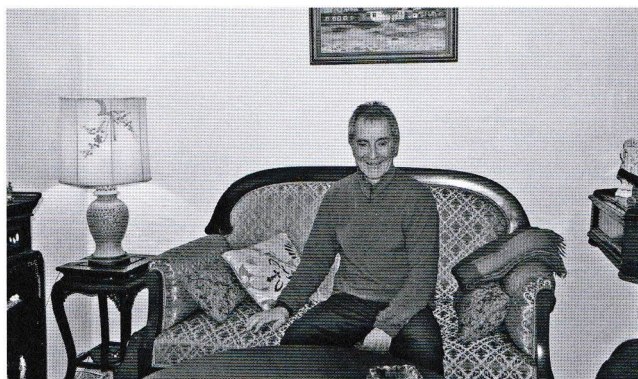
Busse selv valgte Sjømilitære korps og avsluttet sin sjømilitære karriere i 1966 som kvartermester og skvadronsignalør. Deretter ble det skipperskole i Tønsberg. Han seilte som overstyrmann og skipper helt til han fikk en ledende jobb i Japan for utstys-leverandøren Unitor Ships Service. Det ble hele 25 år i Japan. De siste 9 år har han vært adm. dir. for «Fullriggeren Sørlandet» et av våre tre stolte skoleskip. Som våre lesere skjønner, så har vi her med

en med mann med lang maritim erfaring og med røttene godt plantet i Stavern.

Når vi sitter i stuen og småprater om gamle dager sitter vi faktisk etter stor sannsynlighet i Baron og Kommandørkaptein Finn Wedel Jarlsbergs salong. Denne ble kjøpt på auksjon av Busses oldefar Skomakermester Niels Oluf Brestrup. Baronens flyttet som kjent i 1896 til København og var den siste Kommandant på Fredriksvern verft som var marineoffiser. Hvem vet kanskje kommer salongen tilbake til Kommandantboligen der den en gang stod.

Busse kan også fortelle at kronprins Olav var fast gjest i konditoriet i de årene han var kadett i Stavern. Noen ganger var det også nødvendig for den unge kronprins å handle på krita. Brestrups konditori fikk senere et hyggelig brev fra slottet om hvor sjenerøst kronprins Olav hadde blitt mottatt på Brestrups konditori. Kronprinsen sa i godt lune en gang til Busses bestefar Peder Anker som en tid hadde vært i Amerika «Vi får holde sammen vi som er innvandrere». I mange år etter krigen leverte Brestrups Bakeri brød og bakerverer til Kantina på Soldathjemmet og til Leiren. Som vi skjønner fikk Forsvarets virksomhet stor betydning for bakeriet og dens virksomhet. Mange tidligere elever og andre som har hatt tilknytning til Leiren spør fremdeles etter Napoleonskakene fra Brestrups Konditori. Alle elever i Leiren fikk ved sin avslutning servert bløtekake fra Brestrups til stor glede også for alle foresatte som fikk en smak.

Etter en god kopp kaffe og Napoleonskake fra Busses hyggelige kone Nobuko takker Værfts-Magazinet for en hyggelig prat og ønsker familien Brestrup en riktig God Jul.

Jan Olav Eriksen i baronens salong.

Krigstidsmodellen på Fredriksvern verft

Tekst og foto: Kjell R. Bugge

Okkupasjonstiden i Norge fra 1940 – 45, er i svært liten grad en del av våre militære etablisementers historie. Ved de norske garnisoner og forlegninger som var i aktivitet før, under og etter 2. verdenskrig, er den perioden hvor okkupasjonsmakten bestyrte disse, nesten fraværende når historien fortelles og beskrives.

Så var også tilfelle på Fredriksvern verft. Galeimuseet i Galeiskur 16 viser og beskriver verftets historie fra 1750 til 1940, og Luftforsvarsutstillingen i Kadettbrakka gjør det samme med perioden fra 1945 til den militære aktiviteten opphørte her i 2002. Tiden fra 1940 til 1945 var et kapittel i Verftets historie som ikke var berørt på noen måte.

Fredriksvern Verfts Venner har i lengere tid ønsket å gjøre noe med dette, og med god økonomisk støtte fra Luftmilitært samfund, Eckbos legat og Foreningen Glade dager i Stavern kunne dette la seg realisere. Den 22. juni 2012 ble før-

ste trinn på vår utstilling som beskriver tiden på Verftet fra 1940 til 1945, offisielt åpnet.

Denne utstillingen finnes også i Kadettbrakka og har en naturlig inngang fra Luftforsvarsutstillingen. Første del av denne utstillingen, og den mest dominerende, er en modell som viser Fredriksvern verft slik dette var i maidagene 1945. Modellen består av i alt 54 bygninger inne på Verftets område, samt Kirken, skolebygninger, bakeriet og 3 andre bygninger i selve Stavern. I tillegg er det laget gjerder, bruer, trær, porter og dammer. De av oss som var på Verftet fram til midt på 1970-tallet vil kjenne oss godt igjen. Her er de gamle tyske forlegningsbrakkene, tilfluktsbunkre, gamle garasjer og lagre. Mye av dette er borte i dag. Totalt er 33 av byggverk som er med på modellen, fjernet fra jordens overflate på dagens verftsområde. Alle som beskuer denne modellen og får den beskrevet, blir imponert over det arbeidet som er lagt ned her. Og man må virkelig si seg fornøyd med den jobben

Krigstidsmodellen sett fra sjøsiden.

Tindølen Arne Naper har utført. Arne er en person som tidligere har utført modellarbeider på Verftet. I Galeimuseet kan man beskue en modell av Stavern fra før bybrannen i 1883. Også et arbeide det står stor respekt av. Man skulle kanskje tro at Arne er møbelsnekker av profesjon, men det er nok ikke tilfelle. Han ble født på Rjukan i 1938 og det var også her han startet som konduktør og lokomotivfører før en jobb på Hydro fristet. Senere ble det å arbeide som elektriker, før han sammen med sin kone Eva flyttet til Larvik og senere, på 1980-tallet, til Stavern. Her satte sykdom en stopper for videre aktiv innsats i arbeidslivet. Men som Arne så rett sier; man kan ikke bli sittende med hendene i fanget. Så det ble til at han tok opp arven etter sin far som var møbelsnekker, og Arne hadde jukset litt i faget tidligere sammen med ham. Så dette «pirk» arbeidet lå på en måte i blodet hans og han bygde etter hvert en modell av Rjukan kirke, samtlige ferger som har gått på Tinnsjøen og flere andre båtmodeller så dagens lys før så modellen i Galeimuseet ble offisielt åpnet av Kong Harald i fm Verftets 250 års jubileum 29. januar 2000.

Krigstidsmodellen er basert på flere kilder. Bilder fra denne tiden var selvsagt viktige, så her kom boken «Stavernsminner» godt med. Per Inge Olsen fra Venneforeningen var en nyttig hjelper med å

finne fram bilder fra forenings arkiv. Samtaler med gamle Stavernsfolk var også av stor verdi. Spesielt nevner Arne at en elektriker som jobbet på Verftet under hele krigen, Willy Hansen, bidro med mye nyttig informasjon.

Men Arne Naper er ikke arbeidsledig selv om nå Krigstidsmodellen er ferdig. I sitt snekkerverksted i vestenden av Kadettbrakka er han nå i ferd med å bygge en modell av Soldathjemmet som står i området Skråvika i Stavern. Denne modellen skal også bli en del av rommet hvor Krigstidsmodellen står. Til å utføre sitt arbeide som modellbygger bruker Arne sine egne moderne snekkerimaskiner. Finerplater, furulister, små glassflater og lim er ingredienser som skapes om til naturtro modeller. En finerplate på 244 x 120 cm har allerede blitt brukt til Soldathjemmet og mer vil gå med. Målet er å ha denne modellen klar til sommersesongen 2013. Så vi får bare ønske Arne lykke til i ferdigstillelsen av Soldathjemmet og prise oss lykkelig over at vi har en slik dyktig person i vår midte. Og ikke bare skal vi prise oss lykkelig for det – Arne har flere prosjekter på gang. En modell av Gaus-tatoppen med tårn og installasjoner er allerede på planleggingsstadiet og vil vel bli påbegynt i løpet av 2013. Fredriksvern Verfts Venner ønsker Arne Naper lykke til med sitt videre arbeide!

Modell av Soldathjemmet bygges av Arne Naper.

Kommandersersjantrommet – hvorfor og hvorledes

Tekst og foto: Kjell R. Bugge

22. juni 2012 ble Kommandersersjant-rommet i Kadettbrakka offisielt gjenåpnet etter lang tids restaurering. I Værfts-Magazinet nr. 03 2012 kan dere lese en større artikkel om dette.

Her vil vi nå fortelle om hvorfor dette rommet ble restaurert og hvorledes dette arbeidet foregikk.

Foreningen Fredriksvern Verfts Venner har blant sine oppgaver å bevare og formidle Verftets historie. Mange av foreningens medlemmer tar del i

Jahn H Schipsted ved tegningen av Jean Michelet.

dette arbeidet med liv og lyst. Ikke rent få dugnadstimer er lagt ned i opprettelse og drift av Galeimuseet i Galeiskur 16, Luftforsvars-utstillingen i Kadettbrakka og formidling av Verftets historie. Via guiding på Verftet og besøk til våre utstillinger for et utall besøkende. Men alt dette må holdes ved like, og våre utstillinger i Galeimuseet og i Luftforsvarsutstillingen blir jevnlig oppdatert. Hva som ikke har vært oppdatert på mange, mange år er det som populært blir benevnt «Kongerommet» i Kadettbrakka; dette grunnet en tegning fra 1924 av daværende Kronprins Olav på en av veggene. Under Krigsskolens tid på Verftet fra 1896 til 1934, ble rommet brukt som det vi vel nærmest kan kalle for et operasjonsrom for Krigsskolens aktiviteter på verftet. Det var her Kommandersersjantene og furere ledet aktivitetene. Så i dag benevnes dette rommet «Kommandersersjantrommet». For øvrig var det også prydet med tegninger av andre kadetter fra Krigsskolens tid på Fredriksvern verft, og da fra perioden 1919-1932. Men det var stort sett alt som var der. Av de 17 portrettene som er på veggene i dette rommet, var det 2 som ikke kunne identifiseres ved navn, 2 var overmalte og 2 var prøvd visket ut. Ingen av tegningene sa noe om den enkelte person.

Jahn H. Schipsted som har en bakgrunn fra Luftforsvaret som vernepliktig offiser fra 1963 til 2000, sist som sjef for Robot 70 batteriet på Gardermoen flystasjon, er en ivrig historieforvalter på flere felter. Han grep fatt i denne saken inspirert av en av tegningene, den av Jean de Beauval Michelet som Jahn kjente fra sin tid som grafisk designer i Elkem hvor han arbeidet fra 1957 til 2008. De hadde på denne tiden et samarbeide med Årdal/Sundal verk hvor Michelet var Generaldirektør, hans sønn Johan Wilhelm Michelet ga Jahn alle de opplysningene han trengte. Johan Wilhelm Michelet arbeidet også i Elkem. Jahn syntes det måtte da være av interesse for de besøkende til «Kommandersersjantrommet» å få vite noe mer om Michelet og de andre portretterne, og han satte derfor i gang med

Tavlene blev Byttet om fra innsiden og utsiden
 og opstilt igjen den 2. august 1949. av mig.
 Forhenværende Opsynsmann Oskar Andersen Fjæringen Hus No 117.

Planke fra Kommandersersjantrommet.

å samle inn data om den enkelte. Kronprins Olav var forholdsvis enkel å finne aktuelle data på. Så som fødsels – og dødsdato, militær – og sivil karriere, krigsinnsats under 2. verdenskrig og eventuelle dekorasjoner. Jahn arbeidet seg igjennom hver enkelt offiser, fra den person som ble først tegnet i rommet, Gunnar Bjørn Reichenwald Stenrød i 1919, til den siste, Jens Henrik Thrane Nordlie i 1932. Denne jobben gjennomførte han med hjelp fra Riksarkivet, Statsarkivet, Adressekalendere fra 1920-tallet, fant litt ved å jobbe på nettet, her fant han frem til en del familier til de aktuelle personene. Riktig et detektivarbeid har dette vært. De 2 bildene som var overmalt og 2 som var prøvd visket ut, klarte man å få «gjenskapt» med hjelp av Stavernskunstneren Jan Olav Forberg, og her var også navnene bevarte. Hva angikk de 2 bildene som ikke var navngitte, så var dette en av de store utfordringene. Men i samarbeide med Krigsskolen ved oberstløytnant Knut W. Hagen som sendte oss kopier av kullbildene fra denne den aktuelle perioden (1919-1932) lyktes det å få satt navn på portrettene av Harald Løken og Jens Olav Bundlie. Aktuelle data om den enkelte var nå skaffet til veie, redigert og skrevet ned. Dette skulle så presenteres sammen med bilde av vedkommende og aktuelt malt portrett i rommet. Dette ble produsert og er nå presentert i tilknytning til hver portrettert person i «Kommandersersjantrommet», samt at alle presenteres fortløpende i Værfts-Magazinet. Med hjelp og støtte fra Sparebank 1, Anders Jahres Humanitære stiftelse og Treschow/Fritzøe ble det så skaffet til veie kr. 115.000.- til belysning av rommet, glassplater som dekker portrettene, samt møblement i tidsriktig stil. Et skrivebord fra 1930 tallet ble gitt av en av FVV medlemmer, Hans Kristian Kjeldsen, mens Jahn selv skaffet til veie 2 stoler fra 1920-tallet.

Hele denne skatten kunne ha gått tapt i 1940 da okkupasjonsmakten inntok Fredriksvern verft. Men før disse skaffet seg greie på hva som var i dette rommet i Kadettbrakkva, var det en framsynt oppsynsmann på Verftet som så verdien av disse malte portrettene. Han snudde plankene i rom-

met slik at portrettene ble vendt innover. Derved ble de bevart for ettertiden. Etter fredsslutningen ble plankene igjen snudd. Hvordan vet vi så dette? Jo, igjen takket være Jahn H. Schipsted. I forbindelse med oppryddingen av «Kommandersersjantrommet» kom Jahn over en plankebit som noen hadde kastet. Men Jahn syntes han så noe skrevet på baksiden av denne, og ved nærmere ettersyn kom følgende tekst fram:

«Tavlene blev Byttet om fra innsiden til utsiden og opstilt igjen den 2. august 1949 av mig. Forhenværende opsynsmann Oskar Andersen Fjæringen Hus No 117.a»

Fredriksvern Verfts Venner og alle andre som er glade for at Verftets historie blir bevart, takket være Jahn H. Schipsted utmerkede jobb med restaureringen av «Kommandersersjantrommet» og innsatsen til Oskar Andersen kan vi i dag glede oss over denne historiske perlen ved Fredriksvern verft. Jahn H. Schipsted ble i 1999 tildelt Kongens fortjenstmedalje i sølv for lang og tro tjeneste i Elkem og Forsvaret.

Portrett av Gunnar Bjørn Reichenwald. Stenrød år 1919.

Værfts-Magazinet – 10 år

Tekst: Kjell R Bugge

10 år er ingen alder, og slett ikke når man tar i betraktning at Fredriksvern verft er 212 år og at gjennomsnittsalderen på de som er medlemmer av Fredriksvern Verfts Venner, for hvem Værfts-Magazinet er medlemstidsskrift, er godt oppe i «de grå år».

Men dog likevel så kan det være grunn til å markere at vi har klart å holde trykket opp i 10 år – 10 år med informasjon om Verftets historie, små og store hendinger innenfor Vollene og redegjørelser om Venneforeningens gjøren og laden.

Det var Rune Sørliie som sammen med flere gode hjelpere sto for oppstarten av vårt tidsskrift,

og i mer enn 5 år drev han dette nærmest på egenhånd. FVV er han stor takk skyldig for den jobben han utførte i denne tiden.

Vi som nå driver Værfts-Magazinet har prøvd å finne vår egen redaksjonelle linje, men titter fortsatt til hva Rune gjorde og hva vi kan hente fra hva han produserte i sin tid som redaktør.

Vi velger å gjengi 2 artikler fra vårt første nummer, og så lar vi våre lesere bedømme om intensjonene som der står, er i ferd med å gå i oppfyllelse, eller om vi fortsatt har en lang vei og gå. God fornøyelse!

Fra redaksjonen

Så er det her - det første nummeret av Værfts-Magazinet.

Vi håper dette nummeret vil markere starten på hva vår forening vil frembringe av lokalhistorie fra verftet, formidlet ut i et medlemsblad.

Vi oppfordrer samtidig alle som måtte ønske å bidra med stoff, bilder eller annet, om å ta kontakt med redaksjonen. Alle bidrag - stort som lite - mottas med stor takk - det er bare slik vi kan skape et medlemsblad som vi håper vil kunne bli til glede for alle.

Redaksjonen håper etter hvert å kunne bygge opp et eget arkiv bestående av arkivalia og foto - som da vil bli et grunnleggende kilde materiale for foreningen (museet), og de kommende generasjoner. Likeledes vil materialet kunne bli viktig for historikere, studenter og andre som måtte i fremtiden arbeide med vårt lokalhistoriske skattkammer som Fredriksvern Verft er.

Værfts-Magazinet vil etter planen inneholde mye stoff av den "lette" sorten.

Jeg har valgt å ikke legge for mye vekt på store fagtunge artikler, men mer tatt sikte på å formidle stoff som alle i familien

forhåpentligvis vil kunne finne interessante, og ikke minst "orke" å lese.

De områder Værfts-Magazinet i fremtiden vil omfatte, er i hovedtrekk:

Fredriksvern Verft, Citadellet (Stavern Fort),

Blokkhusene, Stavern kirke, brakkene rundt parken, Rakke fort og Soldathjemmet.

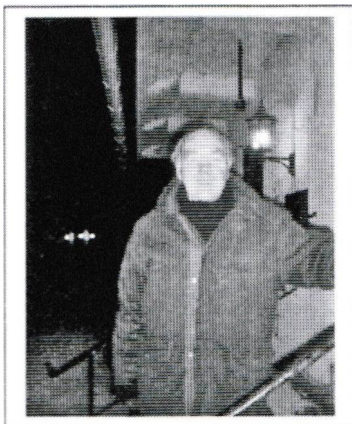
Det er også mulighet for at vi noen ganger kan ta med litt annet "smått og godt" fra gamle Stavern - da særlig i form av små notiser, faksimiler og foto.

Det er sikkert mange meninger om innholdet i dette første nummeret, noe vi ser på som en utfordring - så får vi heller arbeide og justere Værfts-Magazinet videre ut i fra de eventuelle tilbakemeldinger som måtte komme på godt og ondt.

Jeg ønsker herved alle våre medlemmer og Staverns befolkning en riktig God Jul og et Godt Nytt år.

Rune Sørliie - Redaktør
Jan Egil Fjeld - Medarbeider
Yngve Rakke - Fotograf

Formanden har ordet:

Det er med stor glede at styret i Fredriksvern Verfts Venner nå kan utgi det første nummeret av Værfts Magazinet.

Denne nye publikasjonen skal først og fremst informere medlemmene om verftets historie og betydning, men virksomheten i foreningen vil også være et viktig tema i hvert nummer.

Vi oppfordrer medlemmene til å komme med innlegg i magasinet, og på den måten være med på å skape et forum for kontakt og kommunikasjon. Vi håper at leserne vil finne mye interessant og nytt stoff i magasinet og at det vil bli til hygge og nytte for riktig mange.

Vår intensjon er at Værfts Magazinet vil komme ut med fire nummer i året.

Alle medlemmer vil motta magasinet gratis.

Utgivelse av magasinet er et ledd i bestrebelsene etter å informere om "verftets betydning og historie" som det heter i formålsparagrafen. Vi tar sikte på å komme ut med noe nytt og ukjent stoff hver gang og på den måten gjøre det litt spennende å åpne det. Værfts Magazinet er, som dere sikkert har lagt merke til, trykt i et temmelig stort format.

Det er gjort for å kunne gjengi fotografier og andre illustrasjoner med best mulig kvalitet. Foreningen har møtt mye velvilje og forståelse helt fra første dag, og vi skylder derfor mange en stor takk.

Først og fremst vil vi takke Luftforsvarets skolesenter Stavern (LSS) for at de la grunnlaget for museet vårt i Galeiskur 16, og for alle gaver som sikret oss en god start. Det er også viktig å takke LSS for at de tok så godt vare på verftet slik at det er blitt en pryd for øyet og en fryd for mange. Vi ønsker også Forsvarsbygg velkommen til Fredriksvern verft som ny eier og forvalter, og vi takker for at de viser stor interesse for verftet som kulturminne, og for at de anerkjenner og applauderer virksomheten vår. Vi setter også stor pris på at de har stilt lokaler til rådighet for

oss. Først og fremst Galeiskur 16, men også Vaktstua som vi er sikret til august 2003.

Vi håper på et fortsatt godt samarbeide i årene som kommer. Justissektoren, som har flyttet inn som leietaker på Fredriksvern verft, har også vist seg å være en positiv samarbeidspartner. Dette setter vi stor pris på. Vi ønsker alle fra Justissektoren hjertelig velkommen og håper at de vil få riktig mange gode år på verftet.

Ved utgivelsen av dette første nummeret vil vi fremheve Rune Sørli som har sagt seg villig til å stå som redaktør for Værfts Magazinet.

Han arbeider til daglig ved Vestfold Fylkesmuseum og er ellers kjent som forfatter av flere bøker med historisk innhold.

Han har klare oppfatninger om hvordan Værfts Magazinet bør se ut og hva det bør inneholde. Vi ønsker han velkommen til "staben".

Dette vil utvilsomt bli et stort og viktig arbeide for foreningen. Det vil bli verktøyet vårt når vi skal skape interesse for verftets historie og betydning også utenfor lokalmiljøet.

Det vil dessuten bli vårt ansikt utad, og vi ønsker at Værfts Magazinet skal fremstå som både interessant og tiltrekkende.

Det tror vi at Rune vil klare.

Vi håper at magasinet vil bli til hygge og nytte både for våre medlemmer og for andre interesserte lesere. Vi håper også at det vil bidra til å skape enda større interesse omkring verftet, og dermed oppmuntre stadig flere til å melde seg som medlemmer og støttespillere. Det er viktig!

Da vil jeg og resten av styret ønske alle lesere av Værfts Magazinet en riktig god jul og et godt nytt år.

Hans Støvern

Leder Fredriksvern Verfts Venner.

Bildenøtten

Denne gangen presenterer vi noen bilder fra arrangementer i Befalsmessa. Vi håper våre lesere kan hjelpe oss med å identifisere disse personene. Tilbakemelding kan gis til vår e-post: fvvstavern@hotmail.com eller på telefon 932 66 620.

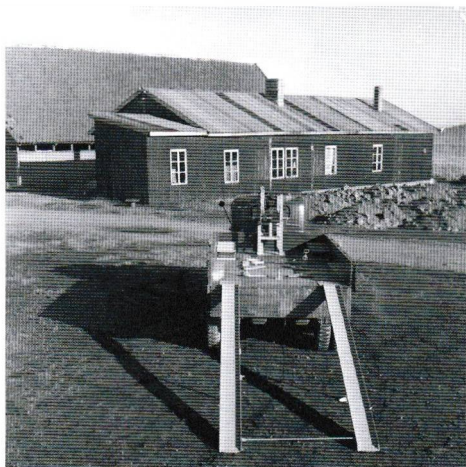
Casino Maxim 1955.

Messearrangement i 1959.

Bygninger som er borte

Denne bygningen fikk ikke stå mange år på Fredriksvern verft. Det er et av de mange midlertidige byggene tyskerne satte opp under annen verdenskrig. Etter krigen ble den benyttet til verksteder. Her var det smie, elektriker og skomakerverksted. Bygningen ble revet i 1954. Fundamentet kan man fortsatt se rester av den dag i dag.

De menige i blått – befalet ser rødt – men går i brunt

Dette var overskriften til en artikkel i «Sprenggrunaten» nr 10 1958 og grunnen til denne underfundige tittel var følgende.

Da Luftvernregimentet ble opprettet i 1945 ble det samtidig bestemt at Luftvernartilleriet og Flyvåpenet skulle slås sammen og danne forsvarsgrenen Luftforsvaret. Slik ble ordningen fram til 1953, da Luftvernartilleriet igjen ble overført til Hæren. Meningen var at alt artilleri i Forsvaret skulle samles i et stort felles artillerikorps. Dette ble vedtatt av Stortinget, men senere trukket tilbake. I Stortingsvedtak av 3. mai 1957 ble Luftvernartilleriet tilbakeført til Flyvåpenet fra 1. juli 1957. Ved overføringen til Hæren måtte selvfølgelig alt artilleri-personell skifte uniform fra blått til Hærens brune. Etter noen år skulle man så tilbake i blå uniform. All denne skiftingen skapte frustrasjon hos befalet og det tok tid før alle hadde byttet uniform. I utgangspunktet skulle alle ha skiftet til blå uniform innen 1. juli 1958, men så skjedde ikke. I «Spreng-

Steinfyllingen til Vadholmen

Ved etableringen av Fredriksvern verft i 1750 var selvfølgelig festningsverkene til forsvar mot eventuelle fiendtlige angrep en viktig del i planleggingen. I sundet mellom fastlandet og Vadholmen ble det planlagt et batteri til forsvar mot inntrengere fra sjøsiden. For å få dette til vurderte man å bygge en steinfylling mellom holmen og fastlandet. Denne barrieren ville hindre fiendtlige fartøyer å legge seg her for å beskytte verftet. Fyllingen ville også hindre at dønninger slo inn mot brabanken slik at kjølhaling av skip kunne skje i smulere sjø. Strømmen gjennom sundet førte videre til at det ble stadig grunnere utenfor verftet. En kommisjon ble nedsatt for å vurdere hva som måtte gjøres. Et av forslagene som ble vurdert var å dempe bølgene med å sette opp et pæleverk i sundet, men da man var usikker på om det var orm i vannet, ble dette forslaget forkastet. Kommisjonen konkluderte med at bunnforholdene i sundet var usikre. Dersom bunnen ga etter ville en utfylling svikte og bli langt dyrere enn planlagt. Man foreslo derfor at batteriet måtte anlegges på landsiden. Dermed ble arbeidet med steinfyllingen lagt bort inntil viseadmiral Friderich Zimmer tok opp planen igjen i 1763. Zimmer ville i tillegg bygge et steinrev mellom Stavern og Risøya for «å hindre at alt det som kom fra Saugbrugen og Fossene ved Nordenvind og Strøm driver her ind i Havnen». Zimmer hadde med andre ord en annen begrunnelse for å bygge steinfyllingen til Vadholmen. Først bygget man steinrevet til Risøya som sto ferdig i 1767. Deretter ble sundet mellom Vadholmen og fastlandet fylt igjen. Steinfyllingen sto ferdig året etter – i 1768.

granaten» står det å lese:

«Rundt omkring i leiren ser vi nå en underlig blanding av farger. De menige sprader rundt i sine fine blå uniformer, og nyter alles beundrende blikk, ikke minst fra befalets side. Befalet derimot går rundt i sine mer eller mindre slitte brune og olivengrønne effekter. Hvorfor har ikke befalet fått sine blå uniformer?»

Det hele dreide seg selvfølgelig om godtgjøring til innkjøp av de nye uniformene. Uniformsgodtgjøringen var på den tiden kr 600.- i året og var ment til vedlikehold av de uniformer man hadde. Når departementet nå ba befalet kjøpe 2 uniformer, kappe, frakk og skjorter i blått ville dette utgjøre et langt større beløp. «Sprenggranaten» spurte kaptein Bøyesen, som var formann i det lokale befalslaget, om dette snart ville gå i orden – og Bøyesen svarte:

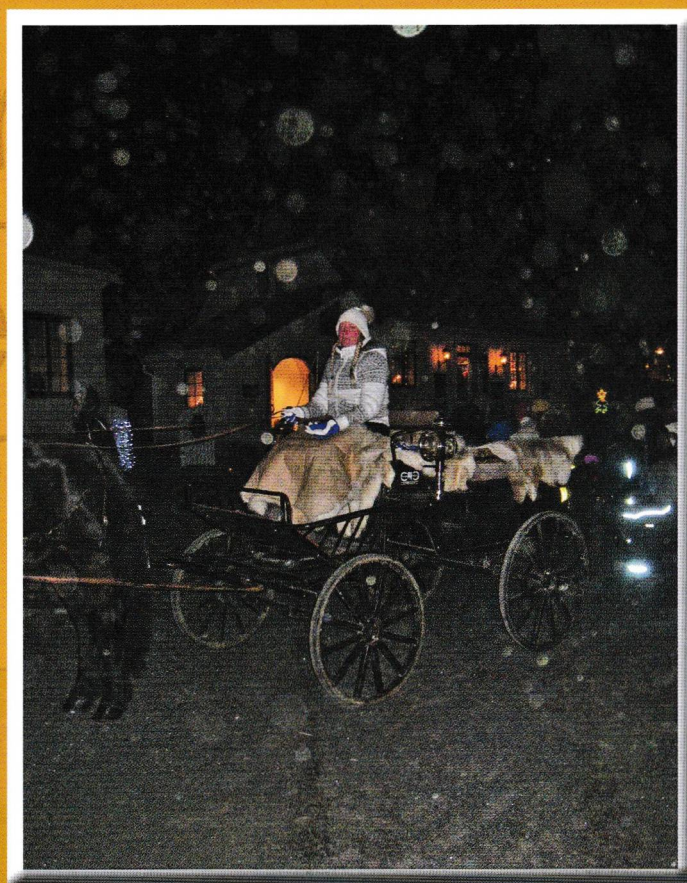
«Forslaget fra befalsorganisasjonen var på kr 1800.- i

overgangsgodtgjøring, men Flyvåpenets Overkommando mente at dette ble for kostbart og tilbød kr 1232.-. Lønns- og prisdepartementet fant imidlertid ut at dette var alt for mye og sa seg villig til å betale kr 250.- i overgang samt utbetale et års forskudd på uniformsgodtgjørelsen».

Bøyesen understreket videre at dette selvsagt ikke var akseptabelt og at Norges befalslag og Luftvernartilleriets befalsforening hadde satt sammen en arbeidsgruppe som skulle behandle saken igjen, og forsøke å legge den fram for staten på nytt. Etter flere møter og langvarige forhandlinger mellom departementet og organisasjonene ble man til slutt enige om et engangsbeløp på kr 500.- mot at Luftvernartilleriets befal gikk over til tjenesteuniform (service) og kappe innen 1. juli 1959 og full overgang med alle andre uniformseffekter pr 1. juli 1960.

Julegrantenning på Fredriksvern verft

Tekst og foto: Kjell R. Bugge

Julestemning utenfor Hovedvakta.

Lørdag 1. desember var det åpning av julegatene i Stavern og tenning av «Norges største juletre» inne på Fredriksvern verft. I et ordentlig kaldt og friskt vintervær, var flere hundrede mennesker var til stede inne på Verftsområdet. Her vanket det julegrøt fra Justissektorens kurs – og øvingscenter, julenissebesøk med gaveutdeling fra Gumserød gård, samt julesanger og andakt. Bildene gir et lite innblikk i det som skjedde.

Besøk fra Gumserød gård.

lørdag 1. desember 2012

Sang ved julegrantenning.

Julemarked i låven på verftet bak Kommandantboligen. Foto: Jahn H. Schipsted

De gamle boligbarakkene

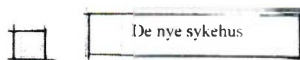
Tekst: Per Inge Olsen

Brakkebygningene

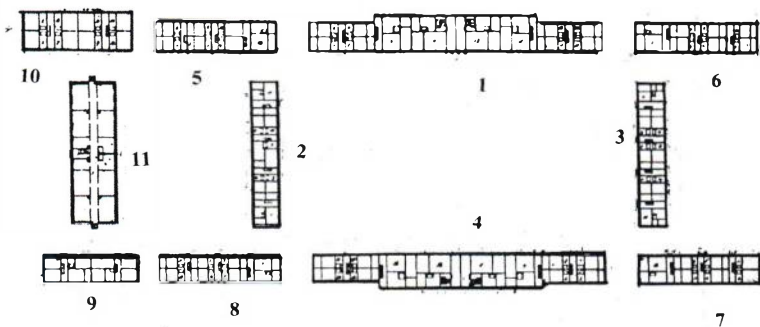
Ved etableringen av Fredriksvern verft oppsto det straks et behov for innkvartering av de militære mannskaper og sivile arbeidere. I begynnelsen var forlegningsforholdene svært dårlige og folk måtte ta til takke med å overnatte på loft og trev over fjøs og stall, ofte flere sammen. Sengeklær var det dårlig med så halm og høvelspon ble ofte brukt til å

holde varmen. Soldatene var også dårlig utrustet og sammen med dårlig hygiene og ensidig kost ble mange syke og mange døde. Bygging av boliger for de ansatte fikk derfor høy prioritet og ble påbegynt umiddelbart.

Selv om boligkvarteret ble bygget utenfor vollene inngikk dette som en naturlig del av verftets etablissemeter.

Boligområdet før brannen i 1883.

Brakke nr 1

var ferdig til innflytting allerede i 1751. Den første delen av bygningen som ble påbegynt var den østre fløyen som var beregnet for 8 tømmermenn med familie. 14. april 1751 ble det utstedt husbrev (leiekontrakt som bl. a. inneholdt beskrivelse av leiligheten) til de som flyttet inn. Hver leilighet besto av stue, kjøkken og kammer. Den vestre fløyen var lik den østre og inneholdt også 8 leiligheter av samme størrelse. Dette var den leilighetstypen som senere kom til å bli brukt i de andre brakkene. Midt i mellom disse fløyene, sentralt i bygningen, lå det 4 leiligheter for offiserer. 2 store og 2 litt mindre. Offisersleilighetene var i to plan. De to største leilighetene hadde i underste etasje en dagligstue og et kammer med vindu mot gaten, et lite kammer med vindu mot gården samt kjøkken. I 2. etasje var det en stue og et kammer mot gaten samt et kammer og to mindre kammer med vindu mot gården. De to andre offisersleilighetene hadde samme rominndeling i første etasje, dog mindre areal. I 2. etasje var det et værelse og et kammer mot gaten og 2 kammer av ulik størrelse mot gården.

For å gi et inntrykk av boligstandarden da bygget sto ferdig kan vi se på soldatenes leiligheter.

Fra gaten førte to «halve» gatedører inn til forstuen der gulvet var av jord. Tilstøtende stue (14,5m²) og innenforliggende kammer (7m²) hadde et enkelt

lag med gulvbord. Veggene var av tømmer med mose mellom stokkene. Innvendig var veggene rappede. Kort tid etter innflytting fikk leilighetene kakkelovn og bileggerovn installert i stuene. Litt senere ble forstuegolvet og kjøkkengulvet i første etasje brolagt. Kjøkkengulvet i annen etasje ble av sikkerhetsmessige grunner belagt med murstein. For kakkelovnene ble det betalt leie. I marinesoldatenes brakker ble leilighetene innredet med inventar som bord, benker, senger og kakkelovn på Kongens regning.

Brakke nr 2

sto ferdig høsten 1752. Bygningen besto av 2 små offisersleiligheter, 1 marketenterbolig og 10 leiligheter for soldater. Det sentrale ledd i huset var marketenterens leilighet i første etasje. Den hadde et areal som 2 menige leiligheter. Leddet på hver ende var offisersleiligheter. Disse hadde i første etasje dagligstue mot gaten, et lite kammer vendt mot gården samt et kjøkken. I annen etasje en stue mot gaten og to kamre mot gården. Det ene var veldig lite.

Brakke nr 3

var lik brakke nr 2. Den var bygget for sjøetatens mannskaper og besto av 2 offisersleiligheter i hver ende og 12 leiligheter for soldater. Bygningen sto ferdig i 1753.

Brakke nr 3 slik den ser ut i dag.

Brakke nr 4

var lik brakke nr 1 og lå tvers ovenfor denne. Byggearbeidene var ferdig i 1754. Den hadde to store og to mindre leiligheter for offiserer, samt 16 soldatleiligheter (8 i hver ende av bygningen). Da Sjøkadettinstituttet ble opprettet i 1817 fikk skolen lokaler i denne bygningen. Taket på bygningens midtparti ble da hevet for å gi bedre lys til klasserommene. Etter at Sjøkadettinstituttet flyttet til Karljohansvern ved Horten i 1864 ble lokalene tatt i bruk av den høyere allmueskole i januar 1869. Marinedepartementet stilte til disposisjon 2 skoleværelser og fri bolig for læreren. Skolen fikk i 1892 status som privat middelskole og fortsatte undervisningen i brakke 4. Fra 1917 overtok kommunen og staten utgiftene for skolen slik at elevene slapp å betale skolepenger. Skolen ble nedlagt i 1926. I 1927 etablerte Fredriksvern kommune seg i bygningen og kommuneadministrasjonen holdt til her helt til Stavern kommune gikk inn i storkommunen Larvik i 1988. Bygningen har også huset postkontor og telegrafstasjon.

Brakke nr 5 og 6

sto ferdig i 1754. Disse bygningene inneholdt 1 officersleilighet og 12 soldatleiligheter. Første etasje i officersleiligheten besto av dagligstue og et kammer mot gaten samt et lite kammer mot gården og kjøkken. I annen etasje var det en stue og et kammer mot gaten og to kamre mot gården. I en inventarbeskrivelse fra 1826 går det fram at officersleiligheten i brakke 5 var innredet som skole og bopel for klokkeren og at fire soldatleiligheter var innredet som skole og bopel for organisten. I en fortegnelse fra 1862 står det at en leilighet ble benyttet av kirkesanger og en leilighet av organisten med tilhørende skoleværelser ovenpå. En leilighet var avgitt til allmuebiblioteket.

I brakke 6 var officersleiligheten øremerket for kirurgen. I de øvrige leilighetene bodde det underoffiserer og mannskap fra sjøetaten.

Brakke 7 og 8

ble påbegynt i 1753 og sto ferdige året etter. Brakkene inneholdt, som brakkene 5 og 6, 1 officersleilighet og 12 soldatleiligheter, Officersleiligheten var av samme størrelse som i nr 5 og 6.

Samtlige av de nevnte 8 brakkene var laftede 2 etasjes trebygninger. Totalt inneholdt de 16 officersleiligheter og 104 for menige. Av disse var det 32

leiligheter med stue, kammer og kjøkken og 72 leiligheter med stue og kjøkken. Bak brakkene lå det uthus som inneholdt stall, vognskur, vedbod, bryggerhus og matbod for offiserene samt en hage omgitt av plankeverk. Til hver av de mindre leilighetene hørte det med vedskur og en liten hageflekk. På torget omkring bygningene var det anbrakt en brønn med 4 brannpumper og på plassen mellom dem og Stavern var det også en brønn med brannpumper og kar.

Brakke nr 9

var bygget av bindingsverk og bordkledd. Den var opprinnelig planlagt oppført for soldater, men ble bygget slik at den også kunne huse offiserer. Bygningen sto ferdig i 1790. I 1792 bodde det både offiserer, underoffiserer og menige fra landetaten i bygningen. Den besto av 8 enkelte stuer og 4 stuer med kjøkken (16 rom). Av disse var 2 officerskvarter. Officerskvarterene lå i vestre ende i henholdsvis 1. og 2. etasje. I 1826 var 2 stuer med kjøkken innredet til bopel for kommanderende offiser for landetaten. For øvrig bodde her en av lærerne ved Sjøkadettinstituttet, en del av garnisonens offiserer og underoffiserer samt en kompanikirurg.

Brakke nr 10 (Det gamle sykehus)

ble bygget i bindingsverk og bordkledd og var det første sykehuset. Byggearbeidene startet i 1787. Sykehuset hadde 43 doble og 4 enkle senger fordelt på 16 værelser. Det var to innganger til huset med 8 sykestuer i hver. Hvert værelse hadde vindu og ovn og var knyttet til et lite kjøkken. Det var plass til totalt 90 syke. Sykehuset tilhørte landetaten og var kommandomessig underlagt regimentskirurgen som bodde i Larvik, men han hadde en feltskjærersvend som bodde i sykehuset. Vinteren 1792 ble bygningen benyttet av fattigvesenet. Det ble den også hele året i 1795. I 1812 opphørte funksjonen som sykehus og det ble tatt i bruk som boligbrakke for underoffiserer og mannskap i marinen. I en oversikt over statens eiendommer i 1862 går det fram at fattigvesenet igjen disponerte deler av bygningen. Totalt 11 rom. 5 rom sto ledige. Etter at Sjøkadettinstituttet flyttet til Horten i 1864 ble bygningen tatt i bruk som aldershem. Denne funksjonen opphørte i 1972. Fra da og fram til 2007 disponerte Stavern bibliotek lokaler i bygningens 1. etasje.

Stenbrakken.

Stenbrakken (nr 11)

var en to – etasjes grunnmuret gråsteinsbygning bestående av 24 værelser til garnisonens bruk. Den var beregnet for 250 mann, 1 offiser og 1 kirurg. Byggeplanene ble approbert av Kongen 4/6 1802 og arbeidene tok til i 1804. Bygningen sto ferdig i 1805. En del av bygningen ble senere innredet til skole for sjømilitære korps. Til bygningen hørte et innhegnet gårdsrom med et bordkledd bindingsverk halmhus, en stall til 3 hester og et vedskur. I 1850-årene ble Stenbrakken benyttet som byens festlokale hvor alle skuespillertropper og omreisende kunstnere ga sine oppvisninger og konserter. I 1862 sto bygningen tom.

Det nye sykehus

sto ferdig i 1812. Det var bygget av tre i 2 etasjer, tømret, bordkledd og tegltettet. Det hadde 24 værelser i 3 avdelinger. En avdeling for garnisonen, en for Fredriksvern og en for flåten. Bygningen var forbundet med en trebygning på en etasje bestående av 2 værelser og kjøkken hvor sykehusets Deconomus bodde. Under bygningen var det etter datidens forhold en høy og god kjeller. Etter at

hovedstasjonen for marinen flyttet til Horten ble bygningen benyttet til ulike formål. Bl.a. hadde stedets herrer et rom for ukentlige klubbmøter, et værelse var likstue og 2 værelser var slått sammen til ballsal. Oppsynsmannen disponerte 2 værelser og 2 værelser ble benyttet for avholdelse av navigasjonseksamen. Bygningen brant ned under den store brannen i 1883.

Husleiekontrakter

Alle, med noen få unntak, måtte betale leier for sitt kvarter. Det finnes detaljerte husleiekontrakter fra denne tiden og vi tar med noen av punktene i kontraktene:

- den som leier skal leve fredsommelig, holde huset rent og ikke foreta forandringer på egen hånd
- fortuet mot gaten skal holdes rent og ryddig
- fra kompaniet kan man innlosjere unge menn mot en billig kvarterpenge, dog ikke fremmede personer og løsaktige kvinnfolk
- det er forbudt å holde krohus eller tilby drikkevarer til salgs

Ble ikke reglene overholdt risikerte man å bli kastet

ut. Skader på bygninger og inventar måtte erstattes. Dessuten var det strenge regler for renhold av brakkene, men staten var ikke så nøye selv. Brakke-
ne hadde for eksempel lenge ikke ordentlige doer. Først i 1781 ble det bygget «locum privatii» ved de meniges brakker. Grunnen var at «den hist og her utkastede ureenlighet foraarsager en meget skadelig Stank, hvorved Sygdom iblandt Folkene kunne enstaa». Dessverre hadde Fredriksvern ingen nattmann. Denne måtte hentes fra Kristiania, og da dette kostet en del, kom han ikke oftere enn hvert annet eller hvert tredje år. Kanskje ikke så rart at det ble mye sykdom.

I 1793 redegjorde verftssjefen for boligsituasjonen. Sjefen selv bodde jo godt i Kommandantboligen det gjorde for så vidt også visesjefen på Citadellet. I brakkebebyggelsen hadde sjefen for Thelemarks infanteriregiment, ekvipasjemesteren, auditøren og proviantforvalteren hver 4 store værelser og to bakkamre fordelt på to etasjer. Viseekvipasjemesteren, presten, zahlmesteren, feltskjæreren, klokkeren og noen løytnanter hadde hver 4 mindre rom. Ugifte slo seg sammen om en leilighet.

Auksjon i 1867

5. november 1867 tillyste Staten offentlig auksjon over brakke 5, 6, 7 og 8. Auksjonen ble avholdt 25. november kl 1000. Brakkene skulle selges for nedrivning. Dette vedtaket må selvfølgelig sees i lys av flytting av Marinens hovedstasjon til Horten i 1850 og flyttingen av Sjøkadettinstituttet til samme sted i 1864. Folketallet i Stavern falt dramatisk etter disse store endringene i Marinens lokalisering. I 1845 hadde Stavern 2214 innbyggere. 10 år senere var antallet 1174. I en oversikt fra 1862 går det også fram at svært mange av leilighetene i brakkene sto ubebodde. I perioden mellom 1867 og 1883 ble 3 av brakkene revet (6,7 og 8). Brakke nr 5 sto fortsatt, men gikk tapt i den store bybrannen i 1883.

Brannen 5. august 1883

5. august om morgenen ble Fredriksvern rammet av en voldsom brann. Til sammen ble 89 hus lagt i aske, deriblant flere av marinens brakker.

Brakkene som brant ned var nr 1, 5 og 11 (Stenbrakken) samt det nye sykehuset (bygget i 1812). Samme høst søkte kommunen om å få overtatt ruinene av Stenbrakken da man ville restaurere bygningen og anvende den som skole og offentlige lokaler. Departementet var villig til å la kom-

munen få lokalene, men ville fastsette en frist når utbedringen skulle være ferdig. Av økonomiske grunner fant kommunestyret at man ikke kunne binde seg til en bestemt frist for gjenoppbyggingen og dermed bortfalt saken. Brakke nr 4 og 10 ble imidlertid solgt til Fredriksvern kommune i 1903. Brakke nr 4 for kr 10.000.- og nr 10 for kr 5.000.-

Overdragelse til det nationale Gamlehjem for Sjømænd

Ved en gavekontrakt mellom Forsvarsdepartementet og Sjømændenes Landsforening av 28. oktober og 6. november 1903, samt overdragelsesdokument av 12. mai 1905, fikk landsforeningen overdratt vederlagsfritt flere bygninger og tomter av Fredriksvern verfts eiendommer.

Dette var.

- brakkebygning nr 2, 3 og 9
- en brakketomt beliggende mellom brakke nr 3 og brakketomt nr 1 (tidligere brakke 6)
- en brakketomt mellom brakketomt nr 1 og brakke nr 10 (tidligere brakke 5)
- en brakketomt mellom brakke nr 9 og brakke nr 4 (tidligere brakke 8)
- parken på torget
- Stenbrakketomten (med påstående levninger)

I overdragelsen stilte Forsvarsdepartementet som vilkår at departementet skulle ha en representant i styret. Dette var en ordning som varte helt til Forsvaret la ned sin virksomhet i 2002. I de senere årene var det sjefen for Luftforsvarets skolesenter som representerte Forsvarsdepartementet i styret. I forbindelse med overdragelsen ble det også stilt som betingelse at landsforeningen skulle avgi fri bolig og kontor til stedets lensmann mot at lensmannen skulle føre tilsyn med eiendommene. Likeledes forpliktet landsforeningen seg, til inntil videre, å avgi fritt til verftets forvalter den bolig han disponerte i brakke nr 2.

I dag

benyttes fortsatt brakke 2, 3 og 9 til leiligheter for beboere ved Det nasjonale aldershjem for Sjømenn. Brakke nr 4, «Rådhusbrakka», ble i 1997 overdratt fra Larvik kommune til foreningen «Venner av Gamle Stavern». Foreningen opprettet en egen stiftelse for drift av bygget. Den gamle bystyresalen og rådmannskontoret er tilbakeført til klasserom slik det var da Sjøkadettinstituttet hadde tilhold her. Bygningen inneholder for øvrig forretning, kontorer og møte/utstillingslokaler. Brakke 10 eies av

Larvik kommune og er leid ut til kontorer. I annen etasje er interiørene fra den tidligere sykehusdriften forholdsvis godt bevart. Bygningen ble fredet i desember 2011. Kommunen planlegger å legge ut

bygningen for salg. Riksantikvaren har startet arbeid med fredning av de øvrige brakkene, men denne prosessen vil sannsynligvis vare opp mot 2 år.

Et karakteristisk bilde fra Storgaten med de gamle brakkene (årstall ukjent).

Historiske skilt på brakkene

Tekst og foto: Kjell R Bugge

Stavern Rotary har produsert 18 informasjonsskilt som er satt opp på historiske bygninger i Stavern i den hensikt å fortelle nærmere om hva den enkelte bygning har vært brukt til opp gjennom tiden. Også på de brakkene som tidligere var tilknyttet

Værftet, og som nå er en del av bebyggelsen i selve Stavern, har det blitt funnet plass til flere av disse skiltene. Nedenfor presenterer vi noen av disse, og oppfordrer våre lesere til å gå runden i Stavern for å studere og lære mer om vår historie.

De som bodde i brakkene året 1792-93 (offisersleilighetene)

Brakke nr 1 (2 store og 2 litt mindre leiligheter)

Ekvipasjemester Kaptein Rejersen (stor leilighet)

Proviantforvalter Kiærsgård (stor leilighet)

Zahlmester Falch (mindre leilighet)

Løytnant Sechman og landkaptein von Zernikov delte en mindre leilighet.

Sechman i første etasje – von Zernikow i andre etasje.

Brakke nr 2 (2 leiligheter)

Løytnant Hanningmand og muremester Lends 1 leilighet hver

Brakke nr 3 (2 leiligheter)

Søndre offisersleilighet Enkefru Reindahl. Øverste etasje ledig.

Nordre offisersleilighet Tøymesteren artilleriløytnant Lassen

Brakke nr 4 (2 store og 2 litt mindre leiligheter)

Oberstløytnant Sleppegrell (stor leilighet)

Auditør Tersling (stor leilighet)

Viseekvipasjemester Fabricius (mindre leilighet)

Prest Crøger (mindre leilighet)

Brakke nr 5 (1 leilighet)

Degn og skoleholder Østerbye

Brakke nr 6 (1 leilighet)

Kirurg Deitman

Brakke nr 7 (1 leilighet)

Kaptein von Wahl

Brakke 8 (1 leilighet)

Kaptein Stilau

Kilder:

- Fredriksvern og Stavern utgitt av Fredriksvern kommune 1926.
- Fredriksvern verft 1750-60 – et byggeprosjekt – av Ragnar Brestrup 1976.
- Stavern forts og Fredriksvern verfts historie av kaptein Johannes Schiøtz 1919.
- Fredriksvern et Norsk militæranlegg fra rokokkotiden av Carl W. Schnitler 1913.
- Sjømilitære korps 1750 -1950 av T. K. Olafsen 1950.
- Vi blar i det gamle Fredriksverns arkiv av T. K. Olafsen 1961.
- Beskrivelse over Statens eiendommer 1826 og 1862.

Etterlysning

Fredriksvern Verfts Venner etterlyser en kadettuniform fra 1920–30 til bruk i utstillingen i Kommandandersersjantrommet. Uniformen vil bli benyttet på en dukke, sittende ved skrivebordet.

Ta kontakt med Jahn H. Schipsted, email: jahn.schipsted@hotmail.com, mobil: 411 26 513.

Vernede bygninger på Verftet

Tekst: Erling Halvorsen

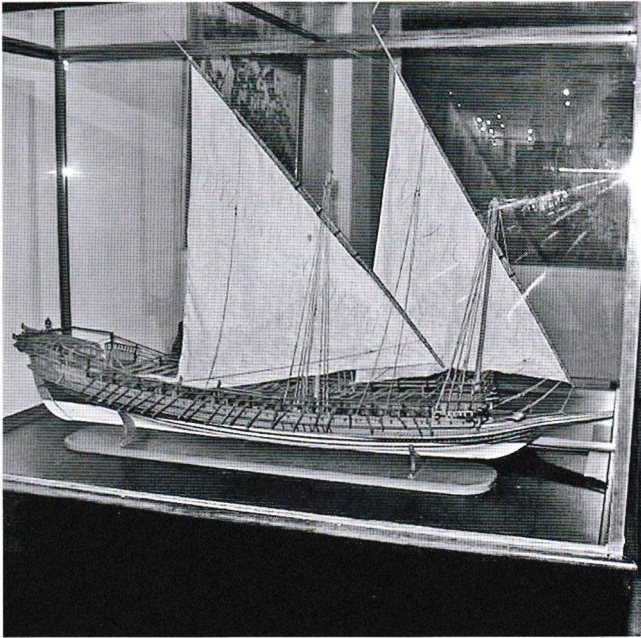
Galeiskurene

Bilde av Galeiskurene og Skjær båtskuret fra ca. år 1900

I dette nr av Værfts-Magazinet vil vi se nærmere på Galei og Skjær båtskurene, men først litt historikk: Etter den Store nordiske krigens slutt (1721) fortsatte galeitjenesten i det norske forsvaret som del av den dansk-norske fellesflåten, men nedrustingen i årene framover førte til et synlig forfall som ble aktualisert i 1740-årene. Da hadde svenskene startet en ny militær opprustning med en atskilt skjærgårdsflåte som kunne bli et alvorlig problem for forsvaret av Norge. En egen flotilje forutbestemt for Norge med base i Stavern, Fredriksvern verft ble planlagt. Den skulle etter planen bestå av 8 galeier, 1 fregattgalei, 1 brigantingalei, 6 skjær båter, 6 dobbelte sjalupper, 2 stykkprammer, 1 hukkert og 1 galiot. I dag kan vi se oversikten på de båtene som ble bygget i museet i Galeiskur 16, som det i heter. Det totale antallet frem til 1840 ble 51 stk derav 11 Galeier. Fredriksvern verft ble etablert i 1750 og forberedelser for flåtebyggingen startet. Det kan utledes av inventaroversikten fra 1793 at

fundamentene og beddingene til de 5 første skurene var bygget så tidlig som i 1752 og de 5 siste i 1754. For i 1753 var hele galeibeddingen bygget og plassen for galei- og sjaluppskurene jevnet. Det ble derfor meddelt København: «at Galleyer kan bygges, naar befales» Med andre ord ble byggeaktiviteten raskt igangsatt. Det var normalt at man bygget overbygget på skurene etter at båten var ferdigbygget. Så eksakt når de enkelte av disse var ferdige har jeg ikke fått dokumentert. Men i 1776 ble det anordnet/kalfatret takrenner på Galei- og skjær båtskurene, det er jo rimelig å anta at alle skurene da var ferdigbygget. Som de fleste vet så gjenstår det kun 5 stk. av totalt 10 Galeiskur som var bygget i Fredriksvern verft storhetstid. De fem sydligste samt Skjær båtskuret ble revet etter århundreskiftet 1900. Som ovenstående bilde viser var alle skurene intakt på denne tiden. Det står sågar en bygning nord for Kanalen og i nærhet av hoved beddingen som i dag er nedgravd/tildekket. Ett bilde fra

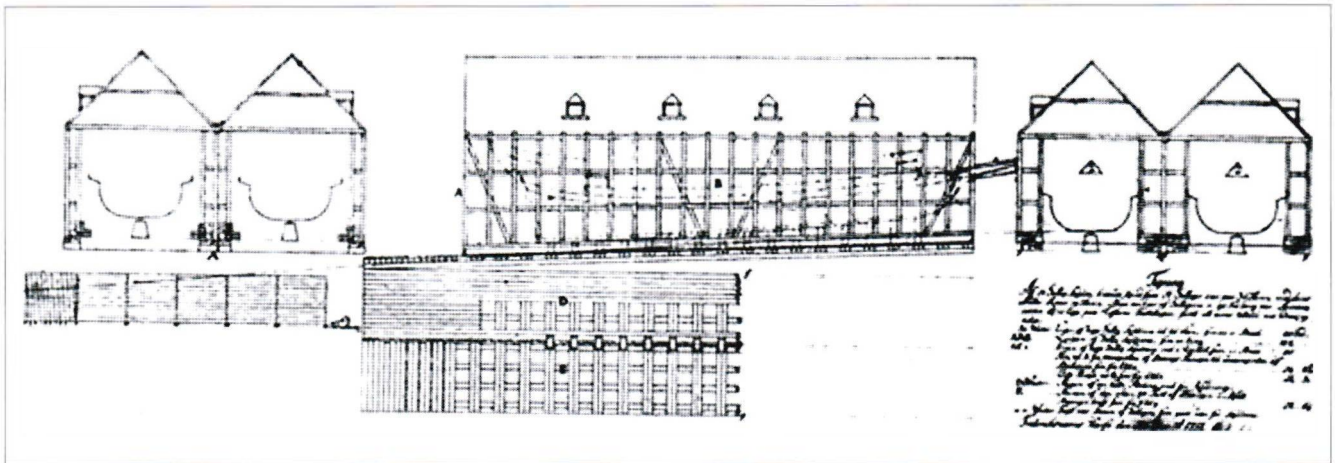

Bildet viser en modell av Fransk Galei, ett rimelig stort fartøy. De kunne være opp til 120 fot lange og 20 fot bred.

ca. 1905 viser at skjorbåtskuret og 3 av Galeiskurene var blitt revet. Dampskipsbryggen kan sees på begge bildene. (Finnes i boken Verftsminner av Rune Sørlie). Oppbyggingen av Forsvarets Hovedverft i Horten var på denne tiden nærmest slutført etter beslutningen av 21. november 1818. Som

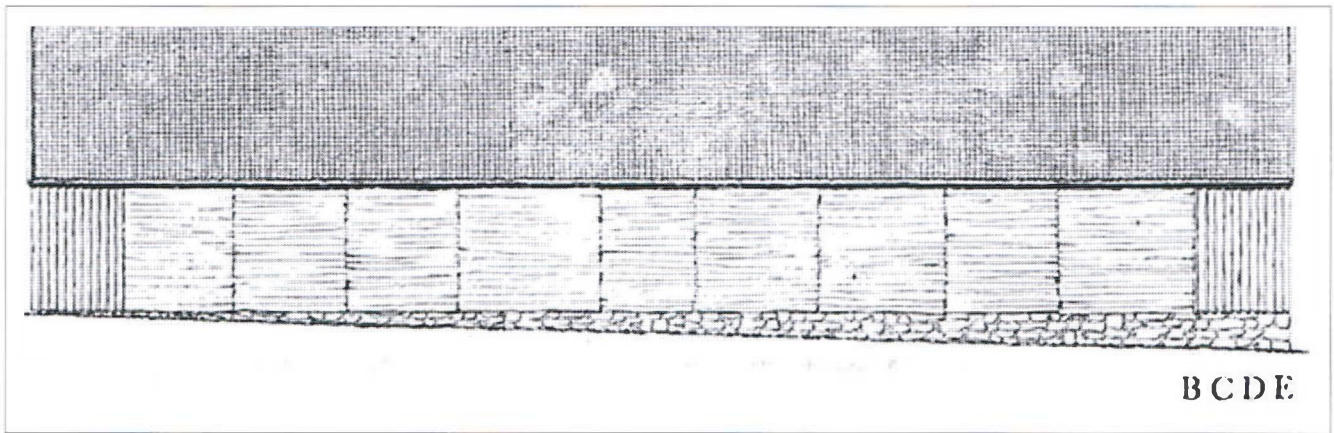
kjent for historieinteresserte tok det nesten 30 år før vedtaket medførte opphør av virksomhet ved Fredriksværn. Prosessen er beskrevet av Per Inge Olsen i ett tidligere magasin. Da var bygging av Galeier for lengst opphørt, men 3 kanonsjalupper gikk av stabelen ved Fredriksværn i 1840, og 10 år etter var virksomheten ved Horten ett faktum. Galeiskurene er i hovedsak like. Ut fra tilgjengelige kilder så ble de første 5 skurene oppført i 1766. Dette ut fra at i 1765 var de første 5 av totalt 10 galeier fullført. Den første Galeien med totalt 40 årer hadde stabelavløpning i september 1761 og fikk navnet Moss.

Av kartet som var vedlagt årsrapporten til Kongen i København i 1767 kan det fremgå at skurene er sammenhengende 5 og 5, og med lengder på 37 meter. Skurene som står i dag er imidlertid 44,5 m og er ikke sammenhengende i tverretningen. Men som man kan se av bilde fra ca. 1900 så virker det som det er større avstand mellom skur nr 5 og 6 enn de øvrige. Det kan da tyde på at man benyttet seg av den mulighet som var gitt ved approbasjon, at mindre avvik kunne tillates. Det sies at Kommandør Herbst ville ha skillevegger på skurene for og verne mot brannfaren. Det kan jo tyde på at dette ble gjennomført.

Disse skissene av Galeiskurene er fra 1751, og viser hvordan Verftssjefen så for seg byggene. Hovedkonstruksjon på samtlige skur er bindingsverk som er reist på en grunnmur noe som også sannsynliggjør at de ble bygget separat fra starten av og ikke som årsrapporten tilsier sammenhengende. Veggene er panelt bindingsverk og langveggene har delvis supanel ellers er det stående lektepanel. Alle skurene har en mesarin, deler av tidligere loft. Det blir også fortalt at disse loftene

og spesielt på skur nr 12 som ligger nærmest Kanalen ble brukt til oppbevaring av krigsfanger i årene 1940-45. Alle skurene har også hatt forskjellige funksjoner i de 150 årene etter at verftsfunksjonen ble nedlagt. Skur nr 12 ble under Krigsskolens periode ved verftet (1896-1934) brukt som ekserserhus, da ble det lagt plankegulv på strø, men i 1977 ble dette fjernet og grunnen planert og asfaltert slik den er i dag.

Fasadeoppriss av søndre langvegg for 0012, 0013, 0014 og 0015. Oppmålingstegning fra 1956 Forsvarsbyggs arkiv.

Skur 12 er nå ett Sjøhistorisk Museum drevet av Yngve Rakke. Her finner en gjenstander og historier fra så vel de nære sjøområder som fra fjerne himmelstrøk. Vel vært ett besøk. Siden skurene er verneverdige så er det etablert brannvarsling og sprinkelanlegg i alle skurene. Tidlig på 1990 tallet ble også alle takene omlagt med ny tegl. I dag fremstår skurene som velholdte og ett synlig bevis for at Fredriksvern var et Verft på 1700 og 1800 tal-

let. Det som også er gledelig er at skurene er i bruk av blant annet Kulturlaget Galeisenen, Kystlaget, Prosjektgruppen for Fregatten Fredriksvern, Sjøredningsskolen og vår egen venneforening som har Galeimuseet i skur nr 16 i tillegg til at det også her er et Auditorium for utleie. Skur nr 13 har hatt en innendørs skytebane som ble benyttet av Luftforsvarets Skoler, og lokale pistolklubber. Den er nå avviklet av sikkerhetsmessige årsaker.

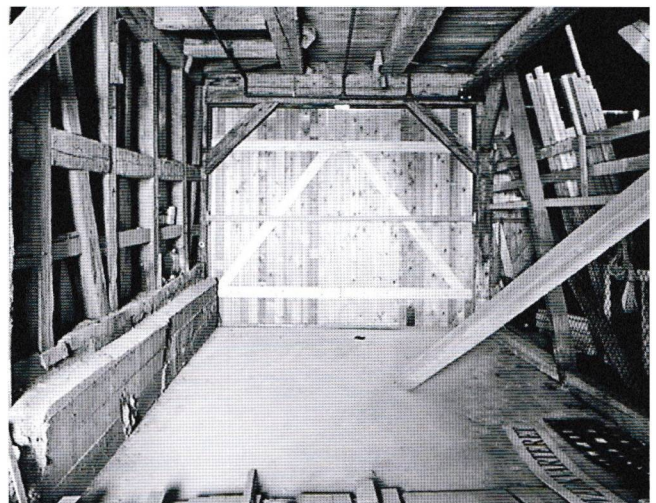

Dagens Galeiskur sett fra Dampskipsbrygga.

Galeiene var mobilisert for krig flere ganger uten å ha sett strid, men bare to ganger var de norske galeier i krigsoppdrag, under Tyttebærkrigen 1788-89 og i 1801. Årene mellom 1801 og 1807 var en fredelig tid som så mye nedrustning. Tiden for tanker om en fornyelse av flotiljen var ankommet. Mobiliseringen i 1801 hadde vist at galeiene var lite brukbare med altfor stort behov for mannskap. Den største klassen hadde 189 mann om bord. De mindre, billigere kanonsjaluppene kunne ha tynge skyts med seg, slik at disse kunne erstatte de større og mer krevende galeiene. I 1807 var bare

to galeier tilbake, resten var solgt. Det ble derfor kanonsjalupper og joller som ble bygget på 1800 tallet og som nevnt de 3 siste så sent som i 1840 og da i union med Sverige.

Dersom våre lesere skulle ønske ytterligere informasjon om Galei- og Skjærbåtskurene finnes dette i Verneplan for Fredriksvern verft og i Korsdal og Støverns bok om Fredriksvern verft fra 1750-2000. Bøkene er å få kjøpt via foreningen. I boken Verftsminner av Rune Sørli finner du også mange fine og ukjente bilder fra Verftet.

Interiør fra skur 12 sett mot beddingen.

Kommandersersjantrommet i Kadettbrakka

Tekst: Jahn H. Schipsted – Foto: Krigsskolen/Jahn H. Schipsted

Værfts-Magazinet har nå kommet til person nr. 12 i serien om tegningene i Kommandersersjantrommet.

Rolf Olafsson Christophersen, født på Lillestrøm 10. oktober 1902 og døde 10. januar 1979. Han er begravet på Vestre Gravlund.

Han tok eksamen artium i 1920. Han tok eksamen Krigsskolens øverste avdeling i 1923.

Han ble premierløytnant samme år i Festningsartilleriet. Han var ved Feltartilleriet i 1924. Han tok den Militære Høyskole eksamen i 1925.

I 1926 tjenestegjorde han ved A.R. 3, og ble innbeordret til Feltartilleriets underoffiserskole's vinter og sommerøvelser.

Han blir cand.jur. i 1928. Fra 1928 til 1929 var han sekretær i Assurancekomiteen.

I 1930 ble han løytnant i organisasjonsmessig stilling. Han er lagmannsrettsakfører i 1931.

I 1936 blir han utnevnt til kaptein. Samme år blir han høyesterettsadvokat. I 1937 blir han generalsekretær i Den norske Advokatforening. I perioden 1937 til 1938 var han medlem av Lillestrøm formannskap.

Fra 1941 til 1944 er han ekspedisjonssjef ved Forsvarsdepartementet i London. I 1942 blir han utnevnt til major. Fra 1944 til 1945 blir han stabssjef ved DK Trøndelag. Han var kontorsjef, senere avd. sjef ved Erstatningsdirektoratet i perioden 1945 til 1950.

Han var fra 1959 til 1963 generalsekretær i International Legal Aid Ass.

Han er tildelt diverse utmerkelser som Ridder av 1. kl. St. Olavsorden 1962, Deltagermedaljen m/rosett, Haakon VII's 70 års medalje, Ridder av 1. kl. Danske Dannebrog's orden og Storbritannias Defense medalje.

Kilder: *Hvem er hvem 1973*
Norges Militære Embetsmenn 1929

Velg lokalbanken – når tillit er viktig!

Vi har kompetente medarbeidere på bank, finansiering, forsikring, plassering og eiendomsmegling både for privat- og næringslivskunder.

En passe stor bank med:

Lokale beslutninger – høy kompetanse – god lokalkunnskap – raske tilbakemeldinger.

Skal du kjøpe eller selge bolig?

Kom innom til en uforbindtlig prat med våre eiendomsめglere og med våre autoriserte finansielle rådgivere om finansiering/mellomfinansiering.

Velkommen til SpareBank 1 i Larvik!

Tlf. 02480 www.s1bv.no

Når tillit er viktig!

Bak fra venstre: Karsten Haaberg, Jahn H. Schipsted, Olav Erik Withbro, Olav Bjørnflaten, Erling H. Halvorsen, Jonny Engmark og Svein Krogstad.

Foran fra venstre: Kari Krogsbøl Kristoffersen, Jan Olav Eriksen og Inger Johanne Dahl.

*2012 er snart omme, men historien om det består;
styret i Fredriksovern Verfts Venner
ønsker alle en riktig god jul
og vi ses igjen i et godt nytt år.*